

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.7775794>

Accepted: 23.02.2023

Somut Olmayan Kültürel Miras Ögelerinden Yorgancılık ‘Bolvadin Örnekleri’

Quilting from Its Intangible Cultural Heritage 'Samples of Bolvadin'

Şerife ÖZDEMİR

Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray/Türkiye.
serifeozdmr305@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5990-9679

Semra KILIÇ KARATAY

Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi, Aksaray/Türkiye
semra.kilic@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0773-5021

Özet

Yorgan TDK’ ya göre yatakta örtünmeye yarayan, içi pamuk, yün vb. şeylerle doldurularak dikilmiş geniş örtü anlamına gelmektedir.

Yorgan insan hayatında her zaman ihtiyaç duyulan eşya olmuştur. Afyonkarahisar’ da ki soğuk hava şartları özellikle kış mevsiminde yorgan kullanımını artmaktadır. Bin bir emek ve işçilikle dikilen yorganlar yıllarca kullanıma elverişlidir. Sadece belli aralıklarla içerisindeki yün yıkanıp tekrar kabartılarak uzun süre kullanılabilir.

Genç kızların çeyizlerinde vazgeçilmez parçalarından biri de yorganlardır. Rengârenk saten kumaşlarla bin bir emekle işlenip dikilen yorganlar evlenecek kızların çeyizlerinde önemli bir yere sahiptir. El emeği göz nuru gece gündüz işlenen yorganlara günümüzde rağbet oldukça azalmıştır. Yapıldığı dönemden izler taşıyan yorganlar zaman içerisinde hazır tüketime geçmiştir. Gelişen teknoloji bütün el sanatlarını olumsuz etkilediği gibi yorgancılık faaliyetini de kötü etkilemiştir. Eskiden herkes kendi ihtiyacı olan yorganları dikerken günümüzde çoğu şeyde olduğu gibi yorganlar da hazır alınmaya başlanmıştır..

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, Yorgan, Yün, Elyaf, Çeyiz.

Abstract

Quilt According to TDK, cotton, wool, etc., used to cover the bed. It means a wide cover planted by stuffing with things.

Quilt has always been a necessary item in human life. The cold weather conditions in Afyonkarahisar increase the use of quilts, especially in winter. Quilts sewn with a thousand and one labor are suitable for use for years. It can be used for a long time only by washing the wool in it at certain intervals and fluffing it again.

One of the indispensable parts of young girls' dowry is quilts. Quilts, which are embroidered and sewn with colorful satin fabrics, have an important place in the dowry of the girls to be married. Today, the demand for quilts, which are handcrafted day and night, has decreased considerably. Quilts bearing traces of the period they were made have passed into ready-to-use consumption over time. Developing technology has negatively affected all handicrafts as well as quilt making. In the past, everyone was sewing the quilts they needed, but today, as in most things, quilts have started to be bought ready-made.

Keywords: Afyonkarahisar, Quilt, Wool, Fiber, Dowry

1.GİRİŞ

Türklerin yerleşik hayata geçmesiyle birlikte yorgancılık sanatı da faaliyet göstermiştir. Yüzyıllar boyu geleneksel Türk zarafetini ve inceliğini yansıtan yorganlar Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Kullanılan kumaşlarıyla ve üzerindeki işlemlerle el sanatlarına dönüşmüşlerdir(Ertalay, 2013, s. 9).

Yorgancılık sanatı da pek çok geleneksel el sanatlarımız gibi ihtiyaçtan doğmuştur. İnsanoğlu her zaman bir şeylerden korunmaya çalışmıştır. Örtünme ihtiyacı da soğuktan korunma veya bir canlıdan korunma şeklinde olabilir. İhtiyaçtan doğan yorgancılık zaman içerisinde zaman içerisinde zanaata dönüşmüştür(Karatay, 2018, s. 449-455).

Osmanlı tarihinde yorganların yüzü çeşitli kumaşlardan oluşmuştur. Çoğunlukla kadife,ipek,keten ve atlastan oluşan yüzlerine işlemler yapılmıştır.Zengin kimselerin ve saray yorganlarının yüzleri altın gümüş tel ve değerli taşlarla işlendiği bilinmektedir.Bunların yanında halk kesimi ise tahta kalıplarla şekil verilen basma ve yazma yüzü yorganları kullanmışlardır(Yıldırım, 2016, s. 38).

İnsanoğlu etrafındaki malzemeleri farklı yöntemler günlük hayatlarında işlerini kolaylaştıracak ve yaşadıkları çevreye kolay uyum sağlamak için ürünler ortaya koymuşlardır. Yorgancılık da buna örnek gösterilebilir. Yorgancılık Orta Asya'dan bu yana Türklerin hayatında var olduğu söylenilmektedir. Çok basit yöntemlerle yapılan yorganlar zamanla sosyal ve kültürel anlam taşıyan el sanatına dönüşmüştür.(Karaman & Söylemezoğlu, 2021, s. 321)

İnsanların ihtiyaçlarından doğan el sanatlarımız zamanla önemini yitirmektedir. İçinde bulunduğu toplumdan izler taşıyarak gelecek kuşaklara aktırılmaktadır. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte unutulmaya yüz tutmuş sanatlarımız vardır. Yorgancılık da bunlardan birisidir. Tamamen el emeği olan günlerce yapımı tamamlanan yorganlar yerine daha kullanımı daha pratik örtüler tercih edilmektedir. Maliyet olarak yüksek fiyatta olması insanların işlemeli yorganlara rağbetini azaltmıştır.

Afyonkarahisar'ın sert geçen kış günlerinde yorgan en ihtiyaç duyulan eşyalardan birisidir. Bölgede yorgan sadece örtünme aracı olmanın yanı sıra kızların çeyizlerinde vazgeçilmez bir parçadır. Buradan da anlaşılacağı gibi insanların özel günlerinde önemli bir yere sahiptir. Her genç

kızın çeyizinde mutlaka bir yorgan bulunmaktadır. Bu sayı gelir durumu iyi olan aileler de daha da artmaktadır.

Günümüzde bu sanatta geleneksel çalışan ustaların yanında yorganı daha günlük çalışan ustalar da yer almaktadır. Çünkü el emeği olan yorganlara rağbet azalıp daha günlük olanlara ilgi artmaya başlayınca ustalar da bu alana yönelmektedirler. Yorgan dikimi kullanım amacına göre farklılık göstermektedir. Bebeklere göre yapılan yorganların yanı sıra çeyize konulacak yorganlar daha gösterişli, motifli ve saten kumaşlı olurken günlük kullanım için düz dikim modeller tercih edilmektedir.

Soğuk havalarda iyi bir örtünme aracı olan yorganlar Afyonkarahisar'da da fazla tercih edilmektedir. Ancak el dikişi yorganlar yerine hafif ve günlük kullanıma daha uygun yorganlar tercih edilmektedir. Bir yorgan kalınlığına sahip battaniyelerin çıkması yorganı geri plana atmıştır. Hem temizliği hem de rahat kullanımı açısından battaniyeler, uyku setleri ve pike takımları daha fazla tercih edilmektedir. Çünkü yün yorganın kullanım zorlukları vardır.

Eğrilerek kullanılan iplik halindeki yün, kabartılır ve lifin doğal haliyle yorgancılıkta dolgu malzemesi olarak kullanılmaktadır. Yün tekstil alanında ilk kullanılan hammadde olmasının yanı sıra halı, kilim, battaniye gibi dokumalarda kullanılmasının yanı sıra örgüler de üretilmektedir. Yorgancılıkta kullanılan yün yıkanılıp tiftilen yündür(Ölmez & Çeliker, 2010, s. 129).

Kullanılmayan yün yorgan var ise belli aralıklarla havalandırılması gerekmektedir. Çünkü içerisindeki yün koku yapmaktadır. Yorgan çeşitleri kullanılan malzemeler zaman içerisinde değişikliğe uğramıştır. Yorganlar yün, pamuk ve elyaftan yapılmaktadır. Elyaf yüne göre daha hafif ve ısıyı daha iyi muhafaza etmektedir. Günümüzde elyaf da kendi içerisinde çeşitlilik göstermektedir. Son zamanlarda boncuk elyaf ön plandadır(Çelik, Sözlü Görüşme,2022).

2.AFYONKARAHİSAR YORGANCILIĞI

2.1. Kullanılan Araç-Gereçler

Bir yorgan yapımında gerekli olan araç-gereçler şunlardır; tebeşir, cetvel, yün kabartma makinası veya değnek, mezura, ipek saten kumaş ve astarlık kumaş, iğne, ip, desen kalıbı, makas ve içerisine konulacak malzeme (yün, pamuk, elyaf, vs.) dir.

(Turan, Sözlü Görüşme,2022)

Yorganın özü yünden oluşmaktadır. Yün koyunların kırıkm zamanında kırılmalarından elde edilen üründür. Yünün insan sağlığına faydalı olduğu söylenilmektedir.

Fotoğraf 1. Yün (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 1.'de yer alan yün koyunların kırkım zamanında elde edilen işlenmemiş yündür. Bu yün koyundan kırıldıktan sonra önce güzelce yıkanır daha sonra kabartılır ve yorganların içerisine öyle koyulur. Bu işlemi evlerde kadınlar bir değnek yardımıyla yüne durmadan vurarak arada yünü alt üst ederek kabartma işlemi tamamlanır. Yünü kabartma işlemine yörede 'yün çırpma' adı verilir. Atölyelerde bu işlem yün kabartma makinasında yapılmaktadır. Ayrıca evlerde kadınlarımız yün kabartma işlemi yaparken varsa eğer eski karyolanın üzerinde bu işlemi yaparlar. Bunun sebebi yünün içerisindeki yabancı maddelerden arındırılması içindir. Kabartma işlemi bir güç istemektedir. Tekrar tekrar alt üst yapılarak kabartılan yorgan olmak için hazırdır.

Fotoğraf 2. Kabartılmış Yün (Özdemir, 2022).

İlk haliyle sert olan yün kabartma işleminden sonra pamuk gibi yumuşaklığa kavuşmaktadır. Yorganın içerisinde kullanılacak olan yünün mutlaka kabartma işleminden geçmiş olması gerekir.

Bir yorgan üç buçuk dört kilodan oluşmaktadır. Ancak günümüzde yün yorganlar yerine elyaf yorganlar daha fazla tercih edilmektedir. Yorganın içerisine iki kilo yün konulurken bir buçuk kilo da elyaf konulmaktadır. Bunun sebebi ise yünün kumaşın yüzüne çıkmasını engellemek içindir. Kullanım amacına göre kullanılan yün ve elyafın miktarı da değişmektedir. Çocuk yorganları genelde bir kilo ile bir buçuk kilodan oluşmaktadır. Sekiz yüz gramı yün ise dört yüz gramı elyaftan oluşmaktadır. Yünden yapılan yorganların fazla ağır olması sebebiyle kullanımı zor olmaktadır. Ayrıca yorganın içindeki yün belli bir zaman sonra çırpılarak yeniden kabartılması gerekmektedir. Yorganın tek veya çift kişilik olmasına göre de boyutları değişmektedir (Turan, Sözlü Görüşme,2022).

Tek kişilik yorgan; 160 x 220 cm

Çift kişilik yorgan; 200 x 220 cm

Çocuk yorganı; 150 x 100 cm olarak yapılmaktadır.

Ülkemizde pek çok yörede yaygın olan yorgancılık eskiden bir meslek haline geldiği söylenilmektedir. Ancak teknolojinin gelişmesiyle birlikte el emeğinin yerini makinaların almasıyla geleneksellikten biraz uzaklaşıldığı söylenilmektedir. Çeyizlerin vazgeçilmezi olan ipek saten yorganların giderek azaldığı görülmektedir (Tezer, Sözlü Görüşme, 2022).

2.2. Yorgan Yapım Aşaması

Bir yorgan yapımına ilk olarak kullanılan kumaşlar ölçülerek yapılış amacına göre kesilmektedir. Tek kişilik, iki kişilik veya çocuk yorganı olacaksa ölçütlerine göre kumaş kesilir. Her zaman için kumaş en az on santimetre daha uzun kesilir çünkü yüz kısmına gelecek olan ipek saten kumaş ile alt kısmında kullanılacak astar kumaş birleştirilir. Kumaşın üç tarafı dikilir bir tarafı açık kalır. Sonra astarlık kılıfın tersi yere serilir ve üzerine hangi malzeme kullanılacaksa yün, pamuk veya elyaf kılıfın üzerine yerleştirilir.

Fotoğraf 3. Yorgan Kılıfları (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 4. Yünü Makinada Kabartma İşlemi (Özdemir, 2022).

Yün kabartma işleminde insan gücünün yerini artık makinalar almıştır. Hem zamandan tasarruf edilirken hem de güç harcanmadan elde yapılan kabartma işlemine göre makinada kabartma işlemi yapılarak daha kabarık yün elde edilir.

12

Fotoğraf 5. Yünün Elde Kabartılması İşlemi (Özdemir, 2022).

Yünü elde kabartma işlemi bilek gücüne dayanmaktadır. Tekrar tekrar alt üst yapılarak gerçekleşen yün çırpma işlemi saatlerce sürmektedir. Eğer ki kabartma işlemi yeteri kadar yapılmaz ise yorgan basık olur kullanıma uygun olmaz.

Kılıfa yeteri kadar malzeme koyulduktan sonra iki kişi yan yana geçerek birisi bir köşeden diğeri öteki köşeden kılıf üzerindeki dolgu malzemesiyle rulo şeklinde sarılarak son kısma gelindiğinde kılıf ters çevrilir böylece dolgu malzemesinin kılıfın içerisine girmesi sağlanır. Burada önemli olan dolgu malzemesinin bir yere toplanmasını önleyerek yorganın her yerine eşit dağılmasını sağlamaktır. Daha sonra dağılımda eşitsizlik olan yerler sopalama yöntemiyle yani bir değnek yardımıyla dağıtılarak eşitlenmeye çalışılır (Turan, Sözlü Görüşme, 2022).

Yorgana uygulanacak desen kumaşın üzerine çizilir. Bu çizim genellikle tebeşir ile yapılmaktadır. Yorgana konulacak desen ustalara özgüdür. Tamamen hayal ürünü olmasının yanı sıra bazen kalıplardan faydalanılmaktadır. Kâğıttan veya mukavvadan yapılan desen kalıplarıyla farklı modeller ortaya konulmaktadır. Birkaç kalıp ile ortaya en az beş altı tane model konulmaktadır (Turan, Sözlü Görüşme, 2022).

Fotoğraf 6. Desen Kalıpları (Özdemir, 2022).

3. BOLVADİN'DEKİ YORGANLARIN RENK, DESEN VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ

Yorgan yüzeyindeki renk ve desenler Anadolu insanının duygularının, dünyayı algılayış şeklinin, hayal gücünün yansımalarıdır. Anadolu insanı yorganda kullandığı modellerde süslemelerde sadece gördüğünü değil kendi düşüncesindeki yorumlara da yer vermektedir (Koyuncu Okca, Elibol Tüfekçi, & Erten, 2020).

Yorganın modeline göre yapım süresi de değişmektedir. Genellikle bir yorganın dikimi en az iki günü bulmaktadır (Enes, Sözlü Görüşme, 2022).

Fotoğraf 7. Kalp Desenli Yorgan (Özdemir, 2022).

Desenler genelde birbirini tamamlar niteliktedir. Modelin ortasında iki tane iç içe geçmiş kalp yer almaktadır. Kalbin etrafında ise birbirine eklenmiş yaprak kalıbıyla yapılmış motif yer almaktadır. Desenin ortasında yer alan kalp şeklinden dolayı bu ismi almaktadır. Bazı modeller bir desenin tekrarlanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Fotoğraf 7’de görüldüğü üzere kalıpla yapılmış tekrarlayan desen yer alırken yorganın uç kısımlarındaki modeller de ustaların hayal güçlerinin yansımalarıdır.

14

Fotoğraf 8. Mekik Desenli Yorgan (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 8.’de yer alan yorgandaki desenin bu ismi almasındaki etmen modelin birbiri içerisine geçerek bütünü yansıtır olmasıdır.

Fotoğraf 9. Yelpaze Modelli Yorgan (Özdemir, 2022).

Yorganın bu ismi almasındaki etmen ortadaki şekilden etrafa doğru açılan kollarının olmasından dolayı yelpazeyi anımsatmasından kaynaklıdır.

15

Fotoğraf 10. Güneş Desenli Yorgan (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 10.'da yer alan yorganın güneş modeli şeklinde adlandırılmasındaki sebep yorganın dört kenarında da aynı olan modelin yarım güneşe benzetilmesinden kaynaklıdır.

Resim 1. Çerçevesiz Kurdele (Kılıç Karatay, 2017).

Resim 1 Aksaray iline ait bir model iken Fotoğraf 10 Afyonkarahisar iline ait yorgan örneğidir. Resim 1 ile Fotoğraf 10.'da yer alan modeller aynıdır. Fakat modelin aldıkları isim farklıdır. Yorganda işlenen bazı modeller benzerlik gösterse de yöreden yöreye farklı isim almaktadır.

Fotoğraf 11. Lale Desenli Yorgan (Özdemir, 2022).

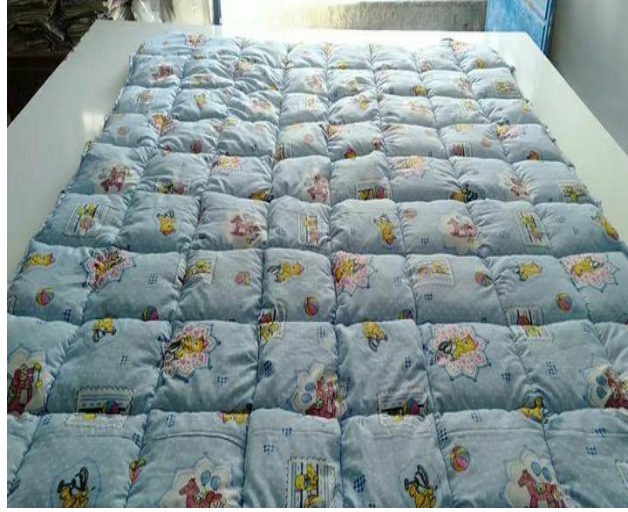
Fotoğraf 10 ve 11’de yer alan yorganlar Osman Turan’ın atölyesinde yer alan kendi diktiği yorganlardır. Fotoğraf 11’de yer alan pembe yorgan ipek saten kumaştan yapılmış Yelpaze, gülkurusu renginde olan lale desenli ipek satenli elyaf yün karışımı yorgandır. İkisinin de ağırlığı 3,5 kilodur. Yorganın tam göbek kısmında yer alan model lale şeklinde olduğundan böyle isimlendirilmektedir (Turan, Sözlü Görüşme, 2022).

Fotoğraf 12. Bülbül Yuvası Modelli Yorgan (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 12’deki yorganın orta kısmındaki halkalar kalıpla yapılmış birbirine eklenerek tamamlanmış modeldir. Yorganın üzerindeki diğer motifler ustanın hayal ürünüdür. Bu modeller kişinin bir kalıbı kullanarak hayal gücünü de katarak ortaya çıkmaktadır. Ustalarımız bir tane kalıbı birbirine ekleyerek bile ortaya onlarca model koyabilmektedir. Hatta bazı ustalar modellerinin başkalarınınca tekrarlanmasından endişe duymaktadırlar. Çünkü ortaya konulan her model ustanın kendisini yansıtmaktadır.

Günümüzde ipek saten kumaşlarla yapılan yorganlara rağbetin azaldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra insanlar evlerinde bulunan eski yün yorganları getirerek onun yerine günlük kullanım için daha hafif ve sade yorganlar diktirmektedirler. Günümüzde de geleneksel çalışan ustalardan ziyade bunu meslek edinen ustalar yer almaktadır. Bir adet eski yün yorgandan günlük kullanım için iki adet yorgan elde edilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere eski yorganlar daha ağır ve kalın olurken günümüzde içerisine daha az malzeme konularak daha hafif yorgan elde edilir. Yorgana işlenecek olan motif ve kumaşın rengi isteğe göre belirlenmektedir. Çocuk yorganları, yer yatakları, yastıkları da yapılmaktadır (Tezer, Sözlü Görüşme, 2022).

Fotoğraf 13. Erkek Çocuk Yorganı (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 13.'de yer alan yorgan erkek çocuk yorganıdır. Yorganın kumaş tercihinde kullanım amacı rol oynamaktadır. Çocuk yorganlarında saten kumaş terletme özelliğinden dolayı çok fazla tercih edilmez. Bunun yerine daha pamuksu kumaş tercih edilirken kılıfta yer alan desenler ve kılıfın rengi çocuğun cinsiyetine göre seçilmektedir.

Fotoğraf 14. Kız Çocuk Yorganı (Özdemir, 2022).

Yukarıdaki görselde pembe yorgan kız çocuklarına göredir. Cinsiyet farklılıkları renk seçimini etkilediği görülmektedir.

Fotoğraf 15. Yorganın Arka Yüzü (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 16. Kırk Yama Yorgan (Özdemir, 2022).

Modelin böyle adlandırılmasındaki en büyük etmen küçük küçük karelerden oluşarak şeklin tamamlanmasıdır. Çok eskilerden bu her bir parçanın farklı renk ve desenden olabilmektedir.

Elde bulunan parça kumaşları değerlendirmek adına bunlar birleştirilerek renkli görünümüne sahip yorgan elde edilmektedir.

Fotoğraf 17. Dikimi Tamamlanmış Yorganlar (Özdemir, 2022)

Günümüzde Fotoğraf 17’de yer alan yorganlar eskiden 5,6 kilogram ağırlığında olan yorganların artık kullanılmamasından dolayı onları yorgancılara verilerek eskinin bir yorganından usta iki adet yeni yorgan elde etmektedir. Yorganın içerisindeki yün çıkartılıp yeniden kabartılır ve 3 kilogram ağırlığında yorganlar dikilir. Yorganlarda eskiden yeniyeye dönüşüm gerçekleşmektedir. Bu tür yorganlar günümüzde daha fazla tercih edilmektedir. El dikimi değil makine ile dikilmektedir. Bunların dikimi el dikişi modellere göre daha kolaydır. Ayrıca hafif olması ve daha az yer kaplamasından dolayı günümüzde bu tür yorganlara yönelim artmaktadır (Enes, Sözlü Görüşme, 2022).

20

Fotoğraf 18. Düz Dikim Yorgan (Özdemir, 2022).

Günlük kullanım amaçlı yapılmış yorganların kılıfı ile çeyize koyulacak yorganın yüzü farklılık göstermektedir. Çeyiz amaçlı yorganlarda daha çok saten kumaş tercih edilirken gündelik amaçlı yorganda sade kumaşlar kullanılmaktadır.

Fotoğraf 19. Kılıfı Geçmemiş Yorganın Astarlı Hali (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 20. Deniz Yıldızı Desenli Yorgan (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 20.'de yer alan yorganın bu şekilde adlandırılmasındaki sebep yorganın tam ortasında yer alan modelin farklı olup etrafında aynı şekillerin yer almasından kaynaklıdır (Turan, Sözlü Görüşme, 2022).

Fotoğraf 21. Tavus kuşu Desenli Yorgan (Özdemir, 2022).

Resim 2. Tavus Kuşu Desenli Yorgan (Kılıç Karatay, 2017).

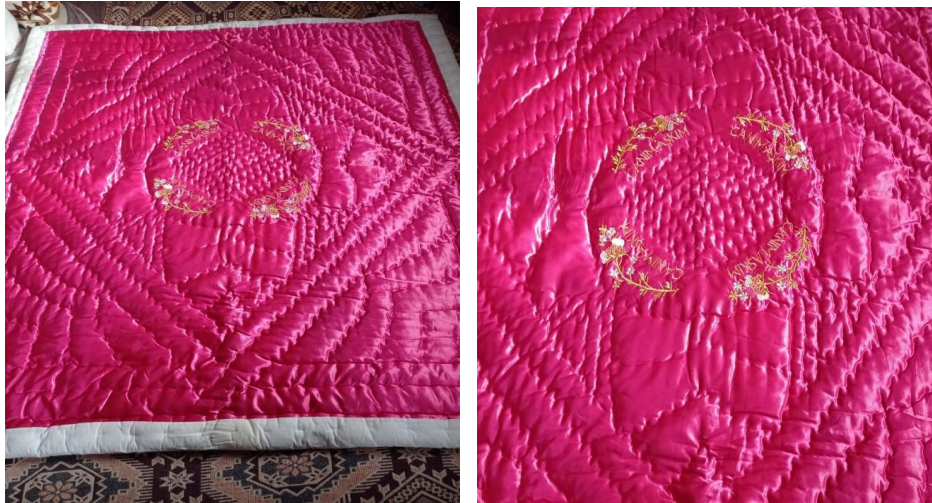
Fotoğraf 21.'de yer alan yorgandaki desen tavus kuşu görünümüne sahiptir o yüzden bu ismi almıştır. Yorganlarda yer alan desenler genellikle hayvan figürü, bitki desenleri, geometrik şekiller olabilmektedir. Gündelik hayatta karşılaşılabileceğimiz her şey yorgana işlenmektedir.

Fotoğraf 21. ve Resim 2.'de yer alan modeller benzerlik göstermektedir. Fotoğraf 21 Afyonkarahisar iline ait bir örnek işlen Resim 2. Aksaray ilinde işlenmiş bir modeldir. Buradan da anlaşılacağı üzere bazı modeller farklı yörelerde benzerlik göstermektedir.

Fotoğraf 22. Yedi Göbek Desenli Yorgan (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 22.'de yer alan yorganın işlemesi biraz daha zahmetlidir. Çünkü iç içe geçmiş desenler yer almaktadır. Yedi göbek şeklinde adlandırılmasındaki sebep yorganın tam ortasında göbeğinde ince işlemlerin yer almasıdır.

Fotoğraf 23. Çiçek Desenli İpek Saten Yorgan (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 22.'de yer alan çiçek desenli saten yorgandır. Fotoğraf 22'de yorganın orta kısmındaki desenin ayrıntılı hali yer almaktadır. Desenin ortasında farklı işlemlerle 'canım aşkım' yazısı yer almaktadır. Yukarıdaki yorgan genç kızların çeyizlerine konulan yorganlara örnektir.

Fotoğraf 23. Baklava Dilimli Yorgan (Özdemir, 2022).

Fotoğraf 23.'deki yorganın ortasında yer alan büyük baklava dilimi yorganın bu ismi almasında rol oynamıştır.

Yukarıdaki görsellerde yer alan yorganların desen kompozisyon özellikleri birbirinden farklıdır. Farklılıkları ortaya çıkaran nokta da ustaların hayal güçleridir. Bin bir el emeği ile işlenen yorganlarda ustalar kendi aralarında model paylaşımından kaçınmaktadırlar.

4. SONUÇ

Yüzyıllar boyu kuşaktan kuşağa aktarılan günümüzde kaybolmaya yüz tutmuş kültürel miras öğelerinden yorgancılık yıllarca bir meslek olarak icra edilmiştir. Afyonkarahisar Bolvadin ilçesinde evde kadınlar bu sanatla uğraşırken atölyede erkekler bu mesleği icra etmektedirler. Artık bu sanatla uğraşan çok az usta kalmıştır. Yaşayan insan hazinesi değerinde olan Afyonkarahisar'da birkaç usta kalmıştır. Afyonkarahisar yorgancılık deyince akla ilk İsmet Kartal gelmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte makine ile üretilen yorganlar daha ön plandadır. Makina üretimi olan yorganlar boncuk ya da silikon elyaftan dikilmesiyle hem daha hafif olması hem de el dikimi olan yün yorganlara göre daha ucuz olmasından dolayı daha çok tercih edilmektedir. Afyonkarahisar'da gerekli eşyaların başında gelenlerin biri de yorgandır.

Yorgan dikiminde yün ve pamuk en çok kullanılan dolgu malzemelerindedir. Sıcak tutmasından dolayı kışın yün tercih edilirken yazında serin tutmasından daha çok pamuk tercih edilmektedir. Gelişen teknolojiyle birlikte elyaf yorgan dolgu malzemeleri arasında yer almaya başlamış hammaddedir. Elyafın sağlıksız olduğu düşünülürken düşük fiyatlı olması sebebiyle tercih

edilmektedir(Dede, 2010, s. 30). Elyaf terletme ve koku yapmasından dolayı insan sağlığı açısını olumsuz etkilemektedir.

Yöreden yöreye yapılan ürünlerdeki desen ve kompozisyonlar benzerlik gösterse de aynı isimle anılsa bile ustalar arasında farklılık oluşmaktadır. Ustalar bire bir uygulamalardan kaçınarak özgün örnekler vermeye çalışmaktadırlar(Küçük Kurt, 2019, s. 13).

Geçmişte popüler bir meslek olan yorgancılık günümüzde eski önemini kaybetmektedir. Bu meslekte kazancın az olması sebebinin yanı sıra bu sanatla uğraşacak kimsenin bulunamaması, çirak bulmakta güçlük çekmenin altında usta çocuklarının bile bu mesleği devam ettirmeyi düşünmedikleri görülmektedir. Bu olumsuz faktörler yorgancılık sanatının sonunu getirmeye doğrudur. Evlerdeki ısıtma sistemlerinin değişmesi, kolay temizlenebilen yorganların çıkması ve bunların az yer kaplıyor olmasından dolayı el emeği göz nuru yorganlara ilgi giderek azalmaktadır (Karaman & Söylemezoğlu, 2021, s. 321).

REFERENCES

- Dede, F. (2010). Ankara İli Merkez İlçelerinde Geleneksel Yorgancılık Sanatının İncelenmesi. 30. Ankara.
- Ertalay, Z. S. (2013). Türklerde Geleneksel Yorgancılık Sanatı ve Günümüzde İstanbul'daki Durumu. 9. İstanbul.
- Karaman, Ş., & Söylemezoğlu, F. (2021). Sivas İlinde Yorgancılık. *Folklor Akademi Dergisi*, 321.
- Karatay, S. K. (2018). Aksaray İli Yorgancılık Sanatı. *SETSCI Conference Indexing System*, 449-455.
- Koyuncu Okca, A., Elibol Tüfekçi, A., & Erten, G. (2020). Kaybolmaya Yüz Tutmuş Kültürel Miras:Yorgancılık Mesleğinin Değişim Ve Dönüşümü. *Akademik Tarih Ve Düşünce Dergisi*.
- Küçük Kurt, Ü. (2019, Eylül). Afyonkarahisar Yorganlarının Teknik, Desen ve Kompozisyon Özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 13.
- Ölmez, F., & Çeliker, D. (2010, Kasım-Aralık). *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*(10), 129.
- Yıldırım, F. (2016). Trabzon Yöresi Yorgancılık Mesleğinde Sözlü Kültürün Ve Türk Motiflerinin İzleri. *Mavi Atlas*, 7, 38.

Sözlü Görüşmeler

Turan, Osman, Sözlü Görüşme,2022 (Karadeniz Yorgan evi)

Enes, Burhanettin, Sözlü Görüşme,2022 (Karadeniz Yorgan evi)

Tezer, Mehmet, Sözlü Görüşme,2022 (Tezer Yorgancılık)